

Per Osiris, Ra i Anubis!

Tres mil anys llargs d'una de les cultures més avançades de la història només han estat, a la gran pantalla, l'excusa perfecta per a mostrar-hi arqueòlegs a la recerca de tresors exòtics, llegendes amb faraons corruptes, milers d'esclaus o mòmies terrorífiques.

Un film ambientat a Egipte, tant si és el de dos mil anys enrere com si és el d'avui, sempre fa pensar en exotisme, misteri, majestuositat monumental, escenografies opulentes i passions desfermades. Però el cel·luloide no cerca l'autenticitat ni un realisme més o menys acurat. Mentre els encarregats dels decorats puguin crear grans palaus carregats de columnes, murals plens de figures hieràtiques i representacions de tota mena de déus, a vegades pura imaginació del guionista; mentre els estilistes de vestuari puguin abillar les estrelles del moment amb tota mena de robes i cofats impossibles, sembla que ja n'hi hagi prou. És per això que encara fa falta un film que exposi aquella civilització d'acord amb la seva grandesa i la seva importància històrica.

En la fase del cinema mut, un director com l'alemany Ernst Lubitsch, més conegut per les seves comèdies, amb *La dona del faraó* (*Das Weib des Pharaos*, 1922) va voler fer una aproximació a aquesta cultura, encara que l'ambientació ens semblaria avui més idònia per a l'òpera *Aida*, i els personatges, molt esquemàtics: el faraó Amenes de l'XI dinastia, àvid de poder; la insatisfeta princesa Makeda, sempre seguida de la seva esclava grega (i això que encara no es parlava ni dels minoics!), i el fill de l'arquitecte del faraó, secretament enamorat d'aquesta esclava, igual que el faraó

mateix. El típic triangle amorós, doncs, portat al paroxisme delirant, amb lluites entre egipcis i etiops pel mig.

En aquesta mateixa línia d'escenaris de cartró pedra, com els que podríem trobar en un basar oriental apte només per a turistes, trobem l'adaptació cinematogràfica que el 1953 va dur a terme el director ita-

cerca de grans superproduccions que omplissin el luxós format del Cinemascope, es fixés en la novel·la de l'escriptor finlandès Mika Waltari *Sinuhé l'egipci*. Waltari va basar-se en una autèntica obra literària egípcia, i feia una evocació dels temps del faraó Amenofis IV, anomenat després Akhenaton, sota el regnat del qual es va imposar el

ARXIU

culte d'un sol déu, Aton, representació del sol. La novel·la narra, amb molta versemblança històrica, la vida d'un metge de l'època i les seves reflexions sobre la condició humana i el pas del temps, amb comentaris sobre la vida als salons del palau, els ritus funeraris, la persecució contra el monoteisme... En la novel·la té un gran relleu la classe dels metges, que estudien a la Casa de la Vida (una mena d'universitat actual, regida pels sacerdots i per profundes creences religioses) i que dominen totes les tècniques de la vida i de la mort. També descriu alguns dels complicats ritus mortuoris que es porten a terme a la Casa de la Mort, i l'enterrament a la vall dels Reis on, quan tot just hi havien acabat d'enterrar-hi els faraons, ja hi havia qui era a punt de saquejar-ne les tombes.

En canvi, el film *The Egyptian*, (1954), producte de Hollywood, era una simple successió de postals (alguns dels exteriors es filmaren a Egipte mateix), de personatges estereotipats (hi tornem a trobar els faraons incompresos, els sacerdots intransigents o els generals cobdiciosos) i una trivialització dels fets

els primers exteriors de la versió de Cleopatra, dirigida l'any 1963 per Joseph L. Mankiewicz, protagonitzada per Elizabeth Taylor, van ser rodats a Londres. La boira dificulta recrear la calorosa Alexandria. Però més tard tot l'equip es va traslladar als estudis romans de Cinecittà, una mica més a prop d'Egipte.



lià Clemente Fracassi de l'òpera *Aida* de Giuseppe Verdi. L'únic tret que n'ha passat a la posteritat és una principiant Sophia Loren fent de princesa, recoberta d'un maquillatge color sèpia, i movent els llavis, quan qui realment cantava era la diva Renata Tebaldi.

No va ser fins un any més tard, que la 20th Century Fox, a la re-

inimaginable. Encara que els noms del relat es basaven en personatges històrics, Amenofis IV (interpretat per l'actor Michael Wilding) fou succeït realment pel faraó Tutankhàmon i no pas per Horemheb (encarnat en el film per Victor Mature, un general sanguinari, ambicions i només interessat a fer la guerra). El faraó té contra seu els sacerdots, que dominaven les creences del poble i que basaven els seus poders en coneixements experimentals i de càlcul. Visualment, el film és ple de decorats plans, telons pintats, maquetes impolutes i perfectes i un vestuari que fa excessives concessions a la moda dels 50, fins al punt de vestir la cortesana Nennifer (desterrada de Babilònia per obscurs motius) amb tot d'oripells més propis d'una estrella de Beverly Hills.

Molt més inversemblant resulta encara la visió del film *Terra de faraons* (*Land of the Pharaohs*), que Howard Hawks va dirigir l'any 1955 com si es tractés d'un western a les riberes del Nil. El film transcorria durant el regnat de Khèops, més de dos mil anys abans de la nostra era, i per tant més difícil de reconstruir amb una certa coherència, oimés que les restes arqueològiques que ens n'han arribat són escasses. El director no va acabar d'entendre que llavors encara es desconeixien els cavalls o els camells (però, camells, n'hi van acabar sortint) i que les lluites es feien cos a cos. L'argument girava al voltant del faraó (Jack Hawkins), obsedit a mantenir les fronteres del seu regne intactes contra els continus atacs dels pobles dels voltants i, pensant en el més enllà, es fa construir un monument funerari digne de la seva importància. Per això contracta un arquitecte que crearà un enginyós sistema de tancament que farà la tomba hermèticament inviolable. Al marge d'aquestes línies argumentals que podrien ser creïbles, n'hi trobem una altra, diguem-ne de sentimental, en què hi ha una princesa xipriota, interpretada per una exuberant Joan Collins (!), que resultarà més ambiciosa encara que no pas el seu marit i que eliminarà tothom per po-

der accedir al tron. No sembla que en aquella època es conegués el lamé ni els biquinis de copes, però tant la Collins com tota la cort llueixen al film un vestuari força atractiu que el Technicolor accentuava. També el fill de l'arquitecte duia uns modelets de cuir fora de lloc –concessió a l'exhibicionisme masculí–. El film, ple de despropòsits, exhibia una de les primeres curses de braus que es coneixen, amb el faraó convenientment vestit de vermell per a l'ocasió ("la lluita entre dos déus d'Egipte", com ell recordava), entretingudes danses folclòriques de qualsevol lloc de l'Àfrica negra, i milers d'extres, al començament entusiasmats per fer la piràmide del seu faraó i, uns quants anys més tard, acabant la feina a cops de fuet.

Hi va haver més intents d'am-

imaginari Ramsès XIII (el darrer va ser Ramsès XI), presentava una ambientació d'un realisme mai vist en aquest mena de films: des de l'escàs vestuari dels protagonistes, i no per concessió a l'erotisme, sinó perquè així ho indiquen els nombrosos testimonis gràfics de l'època (a l'Antic Egipte tant homes com dones vestien lleugerríssims tapalls de lli o túniques semitransparents), fins als exteriors, filmats en gran nombre a Egipte mateix. L'argument es torna a centrar en el conflicte entre

De la cultura egípcia tardana, només els amors de Cleopatra amb Juli Cèsar i Marc Antoni han suscitat interès en el cinema.

bientar històries varies a les riberes del Nil, com *La donna dei faraoni* (1960) de Giorgio Rivalta o *Nefertiti, regina del Nilo* de Fernando Cerchio (1961), però res no els va salvar, ni tan sols que *Nefertiti* tingués en el repartiment Jeanne Crain, Edmund Purdom o Vincent Price. I és que les incoherències i anacronismes eren tants que no hi havia manera d'agafar-ho. Calgué esperar l'any 1966 perquè el director polonès Jerzy Kawalerowicz realitzés *Faraó* (*Faraon*), aprofitant un moviment en pro del cinema històric de qualitat que el seu país va viure a mitjan anys 60. El film, encara que s'inspirava en la vida i les lluites intestines d'un

poder polític i religiós, barrejat amb una subtrama amorosa, en què el faraó, per l'amor d'una sacerdotessa d'Astarté, acaba renunciant a tot. Lluny del colossalisme ridícul dels productes semibíblics de De Mille (recordem *Els deu manaments*, per exemple), aquesta pel·lícula es beneficiava d'una interpretació rica en matisos i d'un naturalisme que no diluïa la dimensió humana dels personatges.

El mite de Cleopatra. Amb la invasió romana i l'ocàs de les dinasties ptolemaïques, només la figura de la reina Cleopatra i els seus amors, amb Juli Cèsar de primer i Marc Antoni després, suscità un

El 1966 el director polonès Jerzy Kawalerowicz realitzà 'Faraó' ('Faraon'). Aquell va ser un dels primers films que tractà la civilització egípcia amb un cert rigor històric.



Boris Karloff i Tom Tayler en un escena de 'La mà de la mòmia' ('The mummy's hand', del 1940). Karloff és l'actor que més ha popularitzat el mite de les malediccions faraòniques.

cert interès en els guionistes de cinema per la cultura egípcia tardana. Encara que buscar realisme i sentit històric en aquests films és una tasca inútil: ni Claudette Colbert amb la *Cleopatra* de l'any 1934, dirigida per Cecil B. DeMille, ni Elizabeth Taylor en una nova i costosíssima versió de *Cleopatra*, dirigida l'any 1963 per Joseph L. Mankiewicz, no pretenien anar més enllà de lluir tot el vestuari possible i de fer cara de circumstàncies quan són a punt de suïcidar-se amb un àspid verinós. Només cal remarcar que, en el film de la Taylor, els primers exteriors foren rodats a Londres, on la boira continuada feia força difícil de recrear la calorosa Alexandria. Però més tard tot l'equip es va traslladar als estudis romans de Cinecittà, una mica més a prop d'Egipte.

El terrorífic naixement de l'arqueologia. La història sempre ha presentat els egipcis com un poble religiós que creia en la vida d'ultratomba i que embalsamava els morts per donar-los repòs perpetu. Malgrat tot, de les mòmies cinematogràfiques, en podem trobar il·lustres antecedents en la literatura. En primer lloc, hi ha *La novel·la de la mòmia* (1858) de Théophile Gautier, en què un anglès jove i ric fa un viatge juntament amb un egipciòleg alemany a Egipte, i hi descobreixen una noia momificada, en perfecte estat de conservació, de la qual es narra la història. En la *Conversa amb una mòmia* Edgar Allan Poe, en to de paròdia, en fa ressuscitar una, de mòmia, que conserva tant el cervell com els budells. Un tercer antecedent literari es troba en el relat de Sir Arthur Conan Doyle *El lot número 249*, que explica els fets extraordinaris que s'esdevenen per causa de les manipulacions d'un jove egipciòleg sense escrúpols sobre una mòmia adquirida en una subhasta.

Però no hi ha dubte que l'esdeveniment més decisiu per a la conversió de la mòmia en un dels personatges més famosos del cinema de terror va escaure's el 1922, quan els arqueòlegs britànics Lord



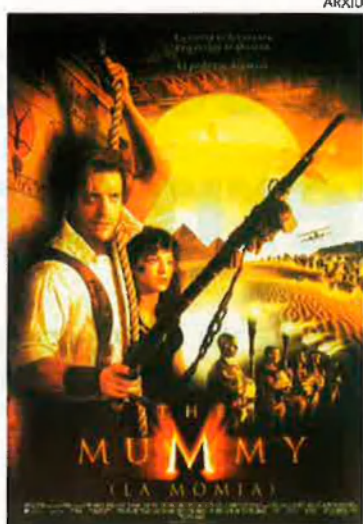
El cinema no ha tingut gaires manies a l'hora de fer servir Egipte només com a decorat de films d'aventures o d'intriga.

Carnarvon i Howard Carter van trobar la tomba de Tutankhàmon a la vall dels Reis. Després del descobriment, els membres de l'expedició van anar morint en estranyes circumstàncies, fins a sumar un total de vint-i-una persona, inclòs Lord Carnarvon mateix, víctima de la picada d'un insecte. Aquests fets van tornar a l'actualitat les llegendes de les malediccions faraòniques, i així es va formar l'ambient propici perquè, uns quants anys més tard, la Universal s'animes a fer que la seva tercera incursió en el terror, després de *Dràcula* i *Frankenstein*, la protagonitzés el mil·lenari personatge. *La mòmia* (*The Mummy*, 1932) es basa en la novel·la del mateix títol, escrita per Nina Wilcox Puttman i Richard Schayer, i dirigida per Karl

Freund. Per explicar-nos l'origen del mite, el film utilitza un *flash-back* que es remunta a trenta-set segles enrere, quan el sacerdot Imhotep roba el llibre sagrat de Thoth amb la finalitat de ressuscitar la seva estimada. El càstig per aquest robatori consistirà a embalsamar-lo viu. L'acció es transporta l'any 1921, quan un jove arqueòleg transcriu un pergami amb jeroglífics, cosa que fa ressuscitar el mort, el qual mata tothom amb qui es topa. S'ha de destacar la inquietant imatge que ofería Boris Karloff, de primer fent de sacerdot sacríleg i després de mòmia ressuscitada, plena de benes podrides. El gran èxit del film va donar peu al fet que, vuit anys més tard, continuessin les històries amb una nova mòmia ressuscitada, a *La mà de la mòmia* (*The Mummy's Hand*, 1940) També es van rodar *La tomba de la mòmia* (*The Mummy's Tomb*, 1941) i *La maledicció de la mòmia* (*The Mummy's Curse*, 1944), en què l'actor principal fou substituït per Lon Chaney Jr., especialitzat igualment en terror.

El mite va tornar amb tota la seva plenitud el 1959 amb una nova remesa de *La mòmia* (*The Mummy*), quan la productora britànica Hammer, igual que la Universal i després de temptejar el mercat amb els monstres més comercials, va provar sort amb la història de l'egipci tornat a la vida. En aquesta ocasió es tracta d'un summe sacerdot que és mutilat i executat perquè estima la reina Ananka. Quan una expedició cerca la tomba, el sacerdot ressuscita per protegir-la dels intrusos, entre els quals reconeix una dona idèntica a la seva estimada. Els papers principals foren confiats als dos actors emblemàtics de la casa, Peter Cushing i Christopher Lee. Lee mateix havia de reconèixer uns quants anys més tard que, de tots els papers que havia interpretat, aquest de la Mòmia havia estat el més difícil, perquè anava totalment embenat, cobert de fang i guix, i només tenia dos petits forats als ulls per veure-s'hi i dos més a les orelles per poder sentir les indicacions del director, Terence Fisher. La Hammer va realitzar

dues versions més amb la mòmia de protagonista: *La maledicció de la tomba de la mòmia* (*The Curse of the Mummy's Tomb*, 1964) i *Sang a la tomba de la mòmia* (*Blood of the Mummy's Tomb*, 1971). Amb l'arribada de la dècada dels 80 van tornar al primer pla de l'actualitat les misterioses piràmides i els tresors amagats, tot vist des d'una altra perspectiva. Tant a *El despertar* (*The Awakening*, 1980) com a *L'esfinx* (*Sphinx*, 1981), més que una mòmia, el veritable protagonista és Egipte, el país. Rodades *in situ*, ens fan sentir les increïbles postes de sol, el cabalós Nil, la xafogor africana, la rutina de les excavacions, els atapeïts carrers del Caire o el seu meravellós Museu Egipci. *El despertar* és una actualització del relat *La joia de les Set Estrelles* de Bram Stoker, i té de protagonista Charlton Heston. *L'esfinx* és el típic film d'aventures amb persecucions, passadissos misteriosos



ARXIU

i banda de contrabandistes inclosa. Les darreres aportacions al mite van arribar l'any 1998 amb *L'ombra del faraó* (*The Shadow of Pharaoh*), dirigida per Russell Mulcahy, i *La mòmia* (*The Mummy*), un any més tard, dirigida per Stephen Sommers i interpretada per

Brendan Fraser, si bé el paper principal del monstre va recaure en l'actor sud-africà Arnold Vosloo. Malgrat que el film comptava amb uns efectes especials de primer ordre fets per ordinador, tot plegat semblava una paròdia un xic ridícula, apta només per a un públic juvenil estiuec. Però la taquilla va donar uns beneficis de més de cent vint milions de dòlars, de forma que és segur que hi haurà una segona incursió al país del Nil.

El cinema tampoc no ha tingut gaires manies a l'hora de fer servir Egipte de simple decorat de films d'aventures, ja sigui en un episodi de James Bond, *L'espia que em va estimar* (*The Spy Who Loved Me*, 1977), com a *Mort al Nil* (*Dead on the Nile*, 1978), la multistel·lar adaptació de la novel·la d'Agatha Christie. Històries que, transportades a aquell país, sempre tenen un toc de misteri afegit.

Imatge del cartell de 'The Mummy', del 1998, dirigida per Stephen Sommers i interpretada per Brendan Fraser. Aquesta ha estat l'enèsima i darrera adaptació del mite de la Mòmia.

Guillem Medina



Data	Espectacle	Lloc	Hora
27 Juliol	Espectacle de flamenc. "Manuel Gerena canta con Miguel Hernández"	Parc de la bombilla	23:00 h
28 Juliol	V Festival de bandes juvenils. "Ciutat de Llíria"	Parc de la bombilla	23:00 h
29 Juliol	Teatre Musical "Francisca Ortí: de Berlín a Broadway... escala a París" Kurt Weill (1900-1950)	Teatre Banda Primitiva	23:00 h
30 Juliol	Concert de blues texà. "Danny boy i grup"	Carrer Sant Vicent	18:30 h
30 Juliol	Música contemporània. Sphera	Teatre Banda Primitiva	23:00 h
3 Agost	Blues quarter	Casa de la Joventut	23:00 h
4 Agost	V Festival d'orquestrades de cambra "Ciutat de València"	Teatre Unió Musical	23:00 h
4 Agost	Concurs. "Clàssica Jove". Audicions	Ca la Vila Vella	
5 Agost	Concert cloenda del curs de Trompa	Teatre Llar del Jubilat	19:00 h
5 Agost	"Amalgama" Grup Àngel Estellés - Alba - Penalba i Àngela Ebri	Casa de la Joventut	23:00 h
6 Agost	Audicions concurs "Clàssica jove"	Ca la Vila Vella	19:00 h